

Dünya Gençlik Yılı dolayısıyla:

ATATÜRK'ÜN GENÇLİK KONUSUNA BAKIŞI VE NİÇİN ATATÜRKÇÜLÜK EĞİTİMİ

BURHAN GÖKSEL

SUNUŞ

Bu araştırmamın başlığında birbirinden ayrı gözükken birkaç konunun iç içe olduğu görülmektedir. Belki de bu halin bazı yadırgamalara da sebep olacağı düşüncesiyle, ufak bir açıklama yaparak konuya girmekte yarar gördüm. Aslında bu başlığın içeriğinde: Dünya Gençlik Yılı; Atatürk'ün gençlik hakkındaki görüşleri; Batı dünyasında "gençlik problemleri ve çözümü" konusundaki hareketler; son yıllarda geniş çapta ele alabildiğimiz ve uygulamaya koyduğumuz "Atatürkçülük eğitimi" gerektiren sebepler gibi konu ve sorunlar yer almaktadır.

Bu geniş ve dağınık görünümlü konuda, şahsen katıldığım milletlerarası bazı eğitim kuruluşlarındaki çalışmalarımın, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı'nın konu ile ilgili dökümanlarını gözden geçirmiş olmamın ve nihayet uzun yıllar Atatürkçülük eğitimini Türk çocukları arasında uygulama fırsatlarını bulmamın verdiği kanılarla, bu ayrı gibi gözükken konuların birbirleriyle çok sıkı bir biçimde bağdaştığını ifade edebiliyorum.

DÜNYA GENÇLİK YILI (IYY) NEDİR?

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı, genelkurul ve diğer organları ile dünya barışının sağlanabilmesi için düzenlediği çalışmalarında, bazı önemli sorunların, bütün üye ülkelerin de katkılarıyla çözümlenmesine yardımcı olunması için yapılan incelemeleri ayrı ayrı ele alır.¹ Yine bu faaliyetleri, "tek günlük ya da haftalık" bazen "tek yıllık", bazen de "onar yıllık" olarak ayrı ayrı adlandırıp üzerlerinde araştırma yapılmak üzere ilân eder. Önce ülke çalışmalarının sonuçlarını milletlerarası özel komisyonlarda değerlendirir; sonra, yine milletlerarası konferanslarla da kesin sonuçlara varmayı

¹ International Youth Year: Participation, Development, Peace Meeting 105, Date: 17 December 1979. Report: A/34/765, Resolution Decisions Adapted by General Essembly, During it's Thirty Session, United Nations Department of Public Information Press Release, GA/6111, 7 January 1980

plânlar. Bu tür çalışmalara örnek olarak, geçmiş yıllarda “Dünya Kitap Yılı”nı, “Dünya Tiyatro Yılı”nı hatırlayabiliriz.

Birleşmiş Milletler’in içinde bulunduğumuz yıldan gelecek yıllara doğru bu amaçla aldığı bazı kararları da, konu ile ilgili olarak, tanımakta yarar vardır. 1981’de başlayan on yıl için “Birleşmiş Milletler Üçüncü Gelişme On Yılı”nın 1983-1992 arasını “Sakat İnsanlar On Yılı”, 1976-1985 yılını “Milletlerarası Orman Yılı”, yine aynı yıl “Birleşmiş Milletler Yılı”, 1986 yılını “Milletlerarası Barış Yılı”, 4 Haziranı “Milletlerarası Suçsuz, Mağdur Çocuklar Günü”, 21 Martı “İrk Ayrımını Kaldırma Günü”, 10 Aralığı “İnsan Hakları Günü” olarak belirlemiştir.²

İşte, “Milletlerarası Gençlik Yılı” da 1979’da, Genelkurul’da böyle seçilmiş yıllardan ilkidir. Bizim kamuoyumuz ve yazarlarımız bu deyim yerine daha kapsamlı bir ifade ile bu yıla “Dünya Gençlik Yılı” demeyi tercih etmiştir. Birleşmiş Milletler Genelkurulu, bu yılki konunun ana fikri olarak yan yana üç kavramı sıralar: katılım, kalkınma, barış.³ Bu çalışmalarla, dünya gençliğinin gelecekte barışın korunması ve uygarlığın geliştirilmesi yolunda gayretlerinin birleştirilmesi ve insanlığın refahı için katkılarının sağlanması amaçlanmaktadır.

Son yılların insanlığı en çok üzen olayı, dünyanın her ülkesinde aynı ırkın, milletin çocuklarının birbiriyle kıyasıya uğraşmaları, dövüşmeleri ve kanlarını akıtmaları gerçeği, günümüzde, Avrupa’da ve diğer birçok ülkede sokaklara dökülen gençlerin ciddi bir şekilde birbirleriyle savaşmalarıdır. 12 Eylülün gerisinde Türkiye’imizde de aynı olayı en geniş boyutlarıyla izlemek talihsizliğine uğradığımızdan, meseleyi çok kolayca anlayabilmekteyiz. Birleşmiş Milletler Organizasyonu’ndan başka çeşitli isimlerle anılan, millî ve milletlerarası başka kuruluşlarla da çare bulunmak ve önlenmek istenen asıl olay, bu “kanlı olay”dır. Elde edilmesi istenen amaç ise, önce “yurtta barış”tır. Artık “iç barış” olmadan, “dış barış”a ulaşamayacağı, tüm dünya insanlarınca bilinebilen bir gerçek olmuştur.

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı’nın “gençlerin barışı” konusunu, kuruluş tarihi olan 1945’den bu yana zaman zaman ele aldığı görülür.⁴ 1945’de UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu) bu amaçla kurulur. 1961’de kurulan ILO (Milletlerarası İşçi Organizasyonu)

² United Nations Press Release, Press Section United Nation Refrence, Repernt No: 24, February 1985

³ CEPAL, Cemmission Economics PARA, United Nations, No: 401/402, September 1984

⁴ DESI-Beackrouder, United Nations, Divisions for Economic and Social Information, No: 40, January 1985

ile UNİCEF (Milletlerarası Çocuk Fonu) da aynı amaçlara katılır. Nihayet "Milletlerarası Dünya Gençlik Yılı" için özel bir sekreteryaya da faaliyete geçirilmiş bulunmaktadır.

Gençlik Yılı'nda gençlik sorunlarına, dünyanın her tarafında, milli ve milletlerarası plâtıformlarda yapılan bilimsel toplantılarla yaklaşıldığını da bilmekteyiz.⁵ Dip nottaki belgede Mayıs 1982 tarihinden Ekim 1985'e kadar doğu, batı, kuzey ya da güney; gelişmiş veya gelişmemiş; küçük ya da büyük her tip ülkede, 217 (seminer, sempozyum, kongre, konferans vb. biçimde) bilimsel toplantı yapıldığını görmekteyiz. (Ülkemizin bu geniş faaliyet listesinde isminin yer almaması her yönden üzücüdür.)

Birleşmiş Milletler genel anlayışına göre, gençlik için yaş sınırı da tespit edilmiştir. Bu 15-24 yaşları arasındadır. Dünyanın her tarafında, bu yaşlardaki genç insanlarda, çeşitli bölgelerde, değişik oranlarda artış kaydedilmektedir. 1984 dünya nüfusunun % 19.4'ü genç kuşak olarak kabul edilmektedir. Asya, en yoğun genç kitesine sahiptir (% 60 üzerinde). Buna karşın Afrika'da bu oran % 11, Avrupa'da % 8, Kuzey Amerika ve Rusya'da % 5'tir. Yoğun artış, Güney Asya, Afrika ve Lâtin Amerika'da görülmektedir. 1975-2000 yılları arasında bugünün iki katına ulaşılacağı tahmin edilmektedir.⁶

UNESCO 1985 yılı faaliyet programında ağırlığı "gençlik" konusunda toplamış bulunmaktadır. Bunun dışında, dünya barışı için çalışan, fakat kuruluş amaçlarına göre daha sınırlı üye devletlerin katıldığı bölgesel siyasi kuruluşlar da bu konuları, kendi açılarından inceler, işler ve geliştirirler. Meselâ Avrupa Konseyi de, kendi faaliyet programı arasında, 1985 Temmuz ayının ilk haftasını "Avrupa Gençlik Haftası" olarak kabul etmiştir.⁷ Strazburg'da, geçen Temmuz ayında yapılan "Avrupa Gençlik Haftası"na, Avrupa Konseyi'ne üye 21 ülke temsilcileri gençlik konularında bakanlar düzeyinde katıldılar. Ayrıca çeşitli ülkelerden 2000 iştirakçinin üzerinde özellikle çalıştıkları konu, "Avrupa'nın geleceği" idi. Bu konuyu, 16-25 yaşlar arasındaki, milli gençlik kuruluşlarından seçilmiş genç temsilciler de kendi açılarından tartıştılar. İstihdam; eğitim ve öğretim; ırkçılık ve yabancı düşmanlığı; gençlik katılımı ve barış; gelişme gibi ilginç konular da birleşik toplantılarda, seminer ve panellerde incelendi.

⁵ International Youth Year, List of Regional and International Meetings Dealing With Youth or Related to Youth Questions, United Nations Center for Social Development and Humanitarian, Afferce International Youth Year Secretariat, Vienne-Austria.

⁶ United Nations Documents, A/40/645/1985, January 1985

⁷ Avrupa Konseyi Dergisi, sayı: 1, Ankara 1985: Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü, Seyfi Taşhan.

Bütün bu ve daha sonraki bölümlerde vereceğim yabancı kaynaklı dokümanlara göre, varılması gereken hedef nedir? Diğer bir deyimle “gençlik sorunu” olarak ele alınan konu, tahmin olunacağı gibi, ağırlığı ile ne eğitim hayatından doğan zorluklar, çekişmeler ne de delikanlı yaşın getirdiği psikolojik bunalımlar sonucu doğan “hippy”lik ya da özellikle İngiltere’de görülen “punk” konusu ve hatta içki ve narkotik konusudur. Asıl konu, “kanlı gençlik olayları ve bunların önlenmesi yollarının, çarelerinin aranması”dır.

Dört-beş yıldır katılmak fırsatını bulduğum uluslararası bilimsel topluluklardaki dünya bilimcilerinin görüş ve çözümlerine daha sonra değineceğim. Önce, Atatürk’e ve onun 1920’li yıllardan itibaren bugünün insanına da “gençlik” konusunda ışık tutan bakışına değiniyorum.

ATATÜRK VE GENÇLİK

Atatürk’ün “gençlik” hakkındaki görüşleri, çok uzak geleceği, kendi deyimiyle, ufukların çok gerilerini görecektir biçimde ve pek ilginçtir. Atatürk’ün, gençlik ve gençler için düşünce ve fikirlerini ele almadan önce onun, 19 Mayıs 1919’da başlattığı büyük ve çetin mücadelede yanındaki arkadaşlarının ve kendisinin yaşına göz atmak yararlı olur. Samsun’a beraber çıktığı 3. Ordu Karargâh Heyeti’nde en yaşlısı kendisidir, ama O da 38’ni sürmektedir. Anafartalar harikasını yarattığı zaman gencecik Mustafa Kemal, daha 35’lik bir kurmay yarbaydır. Mücadele arkadaşları Kâzım Karabekir Paşa 37, Refet Bey (Paşa) 37, İsmet Bey (Paşa) 37, Ali Fuat Paşa 38, Fahrettin Altay 41 yaşlarında genç subaylardır. Bunun dışında en yaşlı üye, 46 yaşında Fevzi Paşa (Mareşal Çakmak)’dır.⁸

İstiklâl Savaşı’nın yürütme merkezi ve beyni Ankara’dır. İstanbul’dan, buradaki öncü fedailer arasına katılmak kolay da değildir. Geyve ve İnebolu’da “Tezkiye Heyeti” denen çok güvenilir iki kurul vardır. İstanbul’dan kaçan subay veya sivil her aydın, bu yetkili heyetin süzgecinden geçmek zorundadır. Ancak bundan sonra “Ankara yolu” açılır. Bu kurumların baş ölçüsü ise, “genç olma”dır. Yaşlı kuşak, genellikle geri çevrilir.

İstanbul’da, Harbiye ve Kuleli, Çanakkale’den itibaren üst sınıflarını, cephelere subay adayı olarak göndererek eritmişlerdir. Sıra Kuleli’nin 9. sınıfına gelmiştir. Bu 16-17 yaşındaki asker çocuklar, Ankara Cebeci’deki Abidin Paşa Zabıt Namzeti Talimgâhi’nda, kısacık bir eğitimden sonra,

⁸ Ceyhan Atuf Kansu, Kurtuluş Savaşı ve Gençlik, Atatürk ve Gençlik, Atatürkçü Düşünce Üzerinde Denemeler, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1972.

takım komutanı olarak cepheye yollanırlar. Bu körpecik kahramanlar, Sakarya'nın, Büyük Taarruz'un büyük şehitleridir, gazileridir. Batı Cephemizde, İngiliz desteğindeki kuvvetli ve muntazam Yunan ordusuna ilk kurşunları sıkanlar da delikanlı insanlardır. Gazeteci Hasan Tahsin'ler, Yörük Ali ve Demirci Efe, Kılıçoğlu Hüseyin Efe ve diğer Kuva-yı Milliye çetelerinin kızanları, zeybekleri 22-23 yaşlarındadır.⁹ Batı Cephesi'ndeki, bugünün anlamı ile, ilk "gerilla teşkilâtı"mızı 120 gönüllü ile kuran Jandarma Yüzbaşı Tahir Fethi, 28'indedir. Halk, bu halk kuruluşuna "Yiğit Ordusu" adını yakıştırmıştır.¹⁰ Doğu'ya geçelim; Kâzım Karabekir'le beraber, onun emrindeki dadaş çeteleri de bıyığı yeni terleyen delikanlılardır. Güney'e inelim; Kahraman Maraş, Şanlıurfa, Gaziantep ve Adana'da muntazam Fransız ordusuna karşı dövüşen çetelerimiz, dünyada eşi görülmemiş zaferlerin sahibidirlere. Fransa Devleti, Adana'da Vilâyet Teşkilâtımıza sonunda aman der; mütareke ister. Sonuçta Ankara Antlaşması, bu kahramanlıkların ürünüdür. Buralardaki Kuva-yı Milliye çetelerimizin üyeleri, hep delikanlılardır. Mücadeleyi yürütecek silâhı, düşman depolarını basarak ele geçirirler, ama savaşı yönetecek lidere, kumandana muhtaçtırlar. Gazi Mustafa Kemal Paşa, daha ancak Sivas'a gelmiştir. Bu imanlı kahramanlara sadece birkaç komutan yollar. Bugün, gerilla ve terörizm gibi yasa dışı fakat kendine özgü teknik ve taktiği olan kuruluşların, halen kullandıkları taktiklerin ilk bilgileri, bizim Güney Savaşımızdan kaynaklanır. Güneyde halk destanlarına, şiirine, esprisine, müziğine, masallarına giren kahraman çete reisleri biliriz: Şahin Bey, Kılıç Ali, Sinan Paşa gibi. Bakınız, bunlar kimlerdir? Şahin Bey, Nizip Askerlik Şubesi'nde görevli Üsteğmen Mehmet Sait Efendi'dir. Yine Gaziantep'in Kılıç Ali'sinin asıl ismi Yüzbaşı Kâmil Efendi'dir. Adana'nın pek ünlü Sinan Paşa'sı, gerçek bir general değildir. Asıl ismi ve rütbesi Yüzbaşı Ratip Efendi'dir. Paşalık rütbesi, lâıyk olana bazen halkımızca verilir. O da halkın gönlünde "paşa" olmuştur.

Kahraman Maraş'ta, kaleden Türk bayrağını indirtmemek için yiğitçe savaşan Sütçü İmam; kurduğu 1000 kişilik çetesiyle Fransızları bölgeden çekilmeye mecbur eden Avukat Mehmet Bey, otuzlarında kahramanlardır. Ankara'daki Kara Harp Okulu'muzun koridorlarında Büyük Taarruz'da görev almış komutanların resimleri asılıdır. Komuta kademelerimiz bakarsak alay komutanlarımızın binbaşı; tümen komutanlarımızın yarbay; kolordu komutanlarımızın ise albay ve nihayet tuğgeneral rütbesinde ve

⁹ a.g.e., s. 47.

¹⁰ Sabahattin Selçuk, Milli Mücadele (Ulusal Kurtuluş Savaşı), s. 7.

hepsinin 40'ın altında genç subaylar olduğunu görürüz. Nizamiye Kapısındaki şehit isimlerini gösteren tarihlî levhalarda yüzlerce şehit arasında yaşı otuzu aşmış olanı enderdir.

Savaşçı kadın Kuva-yı Milliyecilerimiz de vardır. Bunlar çoğunluğu ile gelinlik "taze" lerdir. Gördesli Makbule, düğünlerinin ertesi günü, kocası Halil Efe ile beraberce kurdukları çetede savaşır; 1 Mart 1922'de Kocayayla'da alınandan vurularak şehit düşer. Adana Cephesi'ndeki Kılavuz Hatice de, Fransız'ı mütarekeye mecbur eden bir Fransız taburunu esir etme hareketinde en öndedir. Taburu Kuva-yı Milliye'nin tuzağına o getirir. Yine bu Cephe'de Tayyar Rahmiye kahramanca şehit düşer. Fatma Seher, Binbaşı Ayşe Aytınkılıç, Kara Fatma, 13 yaşındaki Küçük Nezahat, Asker Saime, nihayet Halide Edip Onbaşı bu kuşakların dışı kahramanlarıdır.¹¹

Erzurum Kongremize bakalım, Padişah'a da işgalcilere de ilk ihtilâl bayrağını çeken öncülerini görelim: Yaş ortalamaları hep 27-30 arasındır. Bunların arasında ünlü eğitimcimiz ve Atatürk'ün Erzurum'da büyük destekçisi Cevat Dursunoğlu, 27'sinde genç bir öğretmendir. 15 Mayıs 1919'da İzmir'e çıkan Yunan askerine ilk kurşunu sıkıp, arkasından vurularak şehit olan gazeteci Hasan Tahsin 30'u baharındadır.

Ya, o İstiklâl Savaşı'nın harcı sayılan "Kuva-yı Milliye Ruhu" nu canlı tutan, bugünlere kadar ulaştıran ve böylece hepimizin millî kültüründe, Atatürk milliyetçiliğinde katkısı bulunan, başka bir deyimle, toplumumuzu bu alanda fikren yetiştiren yazar grubu da öyle değil midir? Savaş yıllarında Yunus Nadi henüz 40, Yahya Kemal 35, Velid Ebüzziya 35, Halide Edip 36, Suphi Nuri 32, Yakup Kadri 30, Falih Rıfkı 25, Ruşen Eşref 28, Kemalettin Kamu ise daha 19'ında "İstiklâl Savaşı'nın kalem mücahitleri"dirler.

Kurtuluş Savaşı'nı destekleyen Anadolu gazetelerini, tamamen gençler çıkarır. Ankara'da "Hâkimiyet-i Milliye"; Balıkesir'de "İzmir'e Doğru"; Adana'da Fransızların matbaalarını basmalarından sonra Pozantı'da bir yük vagonunda tehlikeler içinde basılan "Yeni Adana"; Kastamonu'da iki yaprakçığı olan "Açık Söz"; Erzurum'da "Albayrak" hep Mustafa Kemalci, Kuva-yı Milliyeci gençlerin eserleridir.¹²

¹¹ İnci Enginün, Müjgan Cunbur, Cahide Özdemir, Millî Mücadelede Türk Kadını, Feryal Matbaacılık, Ankara 1983, s. 47.

¹² 5 No'lu dip nottaki kitap, s. 43 ve 45.

Sivas Kongresi başlamıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın kendi akran ve arkadaşlarından bile "manda" fikrine saplananlar, Türk milletinin yaşama şansını ancak böylece sürdüreceğine inanıp bu yolda çalışanlar vardır. En genç yaşta olanlar ise, daha cesurdurlar. Bunlardan birisi çok ilginç bir tiptir. Bu İstanbul'un üç delegesinden birisi, Askerî Tıbbiye üçüncü sınıftan Hikmet Efendi'dir. Bu genç tıbbiyelinin Mustafa Kemal'e manda konusunda feryadını, isyanını görüyoruz:¹³ "Paşam! Murahhası bulduğum Tıbbiyeliler, beni buraya istiklâl davamızı başarmak yolundaki mesaiye katılmak üzere gönderdiler. Mandayı kabul edemem. Eğer kabul edecek olanlar varsa, bunlar her kim olursa olsun, şiddetle ret ve takbih ederiz. Farz-ı muhal manda fikrini siz kabul ederseniz sizi de reddeder, Mustafa Kemal'i vatan kurtarıcı değil, vatani batırıcı olarak adlandırır ve telin ederiz" diye bağırır. Dinleyenler de, Mustafa Kemal Paşa da heyecanlıdır. Paşa bu sert çıkışı içten heyecanla tasvip eder: "Arkadaşlar gençliğe bakın, Türk millî bünyesindeki asil kanın ifadesine dikkat edin" dedikten sonra, genç tıbbiyeliye yönelir: "Evlât müsterih ol! Gençlikle iftihar ediyorum. Gençliğe güveniyorum. Biz ekalliyette kalsak dahi, mandayı kabul etmeyeceğiz. Parolamız, tektir ve değişmez: Ya istiklâl, ya ölüm!"

Ankara Asrî Mezarlığı'nda, birbirinin benzeri biçimde yapılmış üç kabir vardır. Taşlarında şu isimleri görürsünüz: Mustafa Necati, Vasif Çınar ve Dr. Reşit Galip. Bu kişiler, Atatürk'ün ve Cumhuriyet'in çok ünlü Millî Eğitim Bakanı'dırlar. Mustafa Necati, "yeni Türk alfabesi reformu" nun mimarıdır. Vasif Çınar, inkılâbımızın temel kanunu sayılan "Tevhid-i Tedrisat Kanunu"nu hazırlayandır. Dr. Reşit Galip ise 1933'te "üniversite reformu" nun yapıcısıdır. Mezar taşları, sıra ile bu ünlü inkılâp insanlarının 35, 39 ve 34 yaşlarında dünyadan göç ettiklerini göstermektedir. Büyük liderin en zor hareketleri ellerine teslim ettiklerinden 40 merdivenini aşan, pek bulunmuyor.¹⁴

Böyle olmakla beraber O, "yaşlı" ya daima çok saygılıdır. Atatürk, ülkesini en çok dolaşan devlet başkanıdır. Albümlere baktığımızda bütün bu gezilerde, muhakkak, her tipte okulu ziyaret ettiğini gösteren hatıralar görürüz. Öğretmen ve gençlik, özellikle kadın kuruluşlarında daima konuşmalar yapar. Öğrenciler arasındaki resimleri toplansa ayrı bir eser olur. Atatürk'ün, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı açılış

¹³ Mazhar Müfit Kansu, Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk ile Beraber, c. I, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1966, s. 247.

¹⁴ Burhan Göksel, Atatürk'ün Üç Maarif Vekili, Silâhlı Kuvvetler Dergisi, sayı: 313, Aralık 1981; Millî Eğitim Bakanlığı Dergisi, sayı: 58, 1982.

konuşmalarının ağırlığı, Türk gencine verilecek eğitimidir. Onun millî amaçlara göre yetiştirilmesi ve onu yetiştirecek öğretmen üzerinde çok durur. ^{15, 16, 17}

Atatürk'ün yukarıda bazılarını sunduğum ve örneklerini gösterdiğim gibi "gençlik" konusuna fazla eğilmesinin sebepleri üzerinde durmak gerekir. Neden dünyada yalnız Türkiye'de bir "23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı", bir "19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı" vardır? (Evvvelce bir haziran başında kutlanan "Okullar Bayramı" vardı.) Hep bilindiği gibi, sonunda, büyük emeklerle yarattığı "Cumhuriyet"i gençlere bırakmıştır. Bütün bunlar sadece Türk çocuğuna duyduğu sonsuz sevgi ve güvenin sonucu değildir. Bu gerçek, onun "plâncı kafası"nın, etraflı düşünülmüş bir hesabın da ürünüdür. Tıpkı yeni bir meyve bahçesi veya koruluk kurmaya çalışan bir tarımcının en önde ele aldığı konunun, seçeceği fidanların en iyisi ve en kuvvetlisi olması gerektiğini düşünmesi ve arzulaması gibi.

Atatürk'ün otuzlu yıllarda kullandığı ve bugün İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük kitaplarında önemle vurgulanan "Türk milletinin dinamik ideali" sözcükleriyle belirttiğimiz bir kavram vardır; Harp Okulları ve üniversitelerimiz için hazırlanan seri halindeki "Atatürkçülük" kitaplarında, bu kavramın ayrıntılı ve uzun tanımlamaları yer alır. ¹⁸ Bunu şöylece özetlemek mümkündür: Atatürk'ün inkılâp yolunda ele aldığı pek çok konu, "temel amaç ve hedef" değildir; o kadar ki, İstiklâl Savaşı'mızın kazanılması, çeşitli düşman güçlerin ve ordularının mağlup ve imha edilmesi, hatta padişahlığın ve halifelüğün kaldırılması dahi O'nun "temel hedefi" olmamıştır. Bunların hepsi, "asıl hedefe ulaşma yolunda ara aşamalar"dır. O'nun asıl ve büyük hedefi: Türk toplumunun sorumluluğunu üstlendiği zaman, içinde bulunduğu en aşağı eğitim, uygarlık ve refah düzeyinden çıkarıp, çağdaş olan batı uygarlığı ve ileri ülkelerin refah düzeyine ulaştırmak ve hatta üzerine çıkarmak; milletine, tümü ile, bu çağdaş dünya ülkelerinde yaşayan diğer milletlerin sahip olduğu koşulların da ilerisinde bir yaşam düzeyi sağlamaktır. İşte O, buna "Türk milletinin dinamik ideali" der. Görüyoruz ki Atatürk'ün yapacağı büyük

¹⁵ Atatürk'ün Maarif Ait Direktifleri, Millî Eğitim Bakanlığı Yayını, Maarif Matbaası, İstanbul 1939

¹⁶ Atatürk'ün Millî Eğitimimizle İlgili Düşünce ve Direktifleri, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1970 Bugünkü dile aktaran Vasfi Bingöl.

¹⁷ H. Fehmi Kılıç, Kenan Okan, Atatürk ve Eğitim, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1973

¹⁸ Atatürkçü Düşünce Sistemi, Atatürkçülük, 3. kitap, Genekurmay Basımevi, 1983, s. 13.

mücadelesinde asıl meydan savaşı, en ileri hedefi, "Türk milletinin dinamik ideale ulaşması" için vereceği savaştır.

9 Eylül 1922 akşamı İzmir'de Halide Edip'in kutlama sözlerine karşı söylediği: "Kazandığımız zaferden şüphesiz ki çok mutluyum, ama asıl mücadelemiz, milleti bilgisizlikten kurtarıp yükseltme mücadelemiz, şimdi başlıyor" anlamındaki sözleri, onun yıllardan beri içinde biriken arzu ve isteğin dile gelişidir. Aynı akşam ve daha sonraları, sık sık söylediği bir iç arzusu, özlemi vardır: "Cumhurbaşkanı olmasaydım, Maarif Vekili olmak isterdim" der.¹⁹ Bu büyük savaşı kimle yapacaktır? Kuşkusuz kadın ve erkek Türk genci ile yapması gerekir. Halbuki bu kitle, yine kendi deyimiyle, "asırların ihmali ile cahil ve eğitimsiz" bırakılmıştır. Okuma-yazma oranımız yüzde on bir civarındadır. Hele bu toplumun yarı parçası olan kadınlarımızda bu oran, yüzde üçlerdedir. Anadolu, değil üniversite, daha bir kız lisesine bile sahip değildir. Bu kadroyu eğitmeden, yetiştirmeden hiçbir inkılâp hareketinin başarılı olmayacağını idraki içindedir. İşe, okuma-yazma ve temel eğitimden başlayacaktır. Daha Anafartaların kanlı ve heyecanlı günlerinde "alfabe değişimi"ni düşünür. Fransız Türkolog J. Denny, Macar Türkologu Nemeth'in Türk dili ve grameri konularını içeren eserleri elinden düşmez.²⁰

Türk kadını ve genç kızını yetiştirme davası, daha 1916 kışında Bitlis Muharebelerinin korkunç günlerinde, gündemindedir. Hatıra defterinde Kolordu Erkân-ı Harp Reisi (Kurmayaşkanı) İzzettin Çalşlar'a konu üzerinde verdiği çalışma notlarını okuyabiliyoruz.²¹ Bu alanda ilk hedefi, kendi deyimiyle, "muktedir valide yetiştirmek"tir. Eğitimin, kültürün, ahlâkın ilk ve temel öğretmeni olan "Türk anası"ni yetiştirmeden ileriye doğru yürümenin imkânı olmadığı inancındadır.

Atatürk'ün en buhranlı olaylarda bile "Türk genci"ne güvenini muhafaza ettiğini de görürüz. Bir "Dip Burnu" olayı vardır: İzmir Müstahkem Mevkii, yasak bölgedir. Kıyıda Mehmetçik nöbet görevini yaparken bir İngiliz harp gemisi kıyıya yaklaşır. Çıkan bottaki yabancı denizcilere, dünyaca ünlü "Yasak, dur!" ihtarını yapar. Aldırış etmezler, tetiğe basar; bir yüzbaşı ölür. İş buraya kadar basit bir güvenlik hadisesidir.

¹⁹ Afet İnan, Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1959, s. 255.

²⁰ Burhan Göksel, Harf Devrimimizin 50. Yıldönümü (makale), Yükseliş Dergisi, Mayıs 1979, sayı: 19.

²¹ Şükrü Tezer, Atatürk'ün Hatıra Defteri, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1972, s. 75.

Sonra mahiyeti birden değişir. Notalar, notaları kovalar. İstenen basittir: İngiltere Hükûmeti, Türk erini istemektedir. Kendi mahkemelerinde gerekeni yapacaklardır. Eski kapitülâsyon alışkanlığı ile baskı artar. Adeta kıyıya bir donanma toplanır. Savaş tehditleri de Atatürk tarafından kabul olunur. Hemen askerî karşı tedbirlerini aldırır. Sonunda müzakere masasına oturulmasına rıza gösterilir, ama bu görüşme, İngiltere Hükûmeti'ne göre Ankara'da yapılmalıdır. Atatürk bunu da reddeder. Bu bir hudut ihlâli olayıdır. Milletlerarası teamüle göre, olayın cereyan ettiği yerdeki mülkî amir (kaymakam) ile görüşülecektir. Çaresiz bu görüş de kabul edilir. Karşı tarafta, Majeste İngiltere Kralı'nın en ünlü diplomatları, Akdeniz Filosu Komutanı görevlidir. Gazi Paşa ise, bizim tarafta bu işi yerel kaza kaymakamının yönetmesini istemektedir. Paşa'ya bir noktada çevresi itiraz ederler: "Bizim oradaki kaymakamımız iki yıl önce Mülkiyeyi bitirmiş, tecrübesiz bir memurdur. Biz de Hariciyeden tecrübeli bir misyon yollayalım" derler. Cevap sert ve kesindir: "—Hayır efendim. Genç Türkiye'nin, genç Kaymakam Bey'i bu müzakereleri yapmaya yetkili ve muktedirdir." Evet, Lort filânca ile Amiral filâncanın karşısında gencecik Türk kaymakamı ve jandarma komutanı yerlerini alır; müzakereleri başarıyla yürütürler. Mehmet'in teslimi teklifleri kesinlikle reddolunur. Koca donanma, arkasına bakarak geldiği yere gider.²² Bu olay, genç ve dinamik Türkiye Cumhuriyeti'nin doğuşunun, Atatürk'ün tam bağımsızlık anlayışının örneği ve Atatürk'ün Türk gencine güveninin en canlı bir hikâyesidir.

Atatürk'ün tüm büyükelçileri, vali ve kaymakamları, askerî ataşeleri, diğer görevlileri hep genç ve tecrübesiz bir kadrodur. Bu kadroyu yetiştiren eğitimci de Atatürk'ün kendisidir. O'nun genç için yüreğinde taşıdığı bu köklü güven duygusu, İstiklâl Savaşı'nın hareketli ve aydınlık günlerinden doğma değildir. Mütarekenin kapkara günlerinde bile Türk gencine bu duygularla bakabilmiştir. 1918'de Ruşen Eşref'e verdiği hatıra fotoğrafında şöyle yazmaktadır: "Her şeye rağmen, muhakkak nura doğru yürümekteyiz. Bende bu imanı yaşatan kuvvet, yalnız aziz memleket ve milletim hakkındaki sonsuz sevgim değil, bugünün karanlıkları, ahlâksızlıkları, şarlatanlıkları içinde, sırf vatan ve hakikat aşkıyla ziya serpmeye ve aramaya çalışan bir gençlik gördüğümdendir."²³ Cumhuriyet'in ilânından hemen sonraki yıllarda yine bir genç topluluğuna: "Gençlik! Cesaretimizi

²² Bu olayı, rahmetli hocamız Prof. Dr. Enver Ziya Karal'dan dinlemiştik.

²³ Mehmet Rauf İnan, Mustafa Kemal'in Önder Kişiliği (makale), Milli Eğitim Dergisi, özel sayı, Mayıs 1981

takviye ve idame eden sizsiniz. Siz, almakta olduğunuz terbiye ve bilgi ile insanlık meziyetinin, vatan muhabbetinin, fikir hürriyetinin en kıymetli timsali olacaksınız. Ey yeni nesil! İstikbal sizsiniz. Cumhuriyet'i biz kurduk. Onu yükseltecek ve sürdüreceksiniz" diye hitap eder.

Ölümünden biraz evvel Prof. Dr. Afet İnan'dan dinlemiştik.²⁴ "Atatürk, büyük Nutku'nu yazarken, yaptığı büyük inkılâbın gerçek tarihini en iyi bir biçimde hazırlamak istiyordu. Her konu üzerinde çevresindeki arkadaşlarının fikrini alıyor ve tartışıyordu. Nutuk'un son kısmına gelmişti. Birden: — Arkadaşlar, şimdi ben okuyacağım, sizler yalnız dinleyeceksiniz, uyarısını yaptı. Daha sonra ünlü Türk Gençliğine Hitabesini çok duygulu bir biçimde ayakta okudu, bitirdi. Çankaya'dan çok güzel gözüken Ankara ve Ankara Ovasına doğru sessizce ve dalgın dalgın baktı. O kaya gibi sert tanıdığımız Mustafa Kemal'i uğrunda hayatını harcayarak bin bir mücadele ile kurduğu Türkiye Cumhuriyeti'ni gençlere teslim ve vasiyet etmenin hüznü ile gözlerinden birkaç damlanın yanaklarına doğru kaydığını hep birlikte izledik."

Atatürk'ün her hareketinde ve her konuda Türk gencini onurlandırmayı, desteklemeyi, yükseltmeyi amaçladığı, birçok anılarla kanıtlanmaktadır. Yazımın bu kısmında yine böyle bir olayı, yaşayanın ağzından, gelecek kuşaklara aktarmayı görev saymaktayım.

Atatürk'le bir gece: 1938 Mayıs ayında Eskişehir Hava Okulu'nda pilot adayı genç teğmenleriz. Atatürk'ün çok sevdiği, takdir ettiği manevî kızı Sabiha Gökçen'le aynı dönemde eğitim görüyoruz. O günler, Atatürk'ün Hatay konusu ile fazla meşgul olduğunu biliyoruz. Suriye hududu yakınında manevra ve geçit resimleri yaptırmış, kararlılığını dünyaya ilân etmiştir. Bu tarihî seyahatin sonunda, Eskişehir Orduevi'nde sivil, asker gençleri huzurunda topladı. Bizlerle konuştu, coştı, coşturdu. Sonunda hepimize pek çok şeyleri öğreterek sabaha karşı ayrıldı^{25, 26}. Bu tarihî ve mutlu gecede, bazı gençlerle yaptığı görüşmelerden, ben de nasibimin galiba en uzununu aldım. Parmağı ile beni huzuruna çağırdığı zaman benden istediği "Şahane Gözler Şahane" şarkısını bilemediğim için tatlı bir kinamadan sonra kendisi söyledi; bizler zevkle dinledik. Konuşmamızı,

²⁴ Kemalist Atılım Birliği, Atatürk ve Millî Hakimiyet Sempozyumu, Odalar Birliği Salonu, 23 Nisan 1985

²⁵ Burhan Göksel, Atatürk'ün Yaşantısında Demokrasi (makale), Atatürk Haftası Armağanı, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayını, 10 Kasım 1983, s. 59-71.

²⁶ Burhan Göksel, Atatürk'ün Ağzından Gençleri Seviniz (makale), Askerî Hava Dergisi, sayı: 250, Kasım 1973

Türk genci üzerindeki kesin görüşlerini belirten sözlerle ve bana 50 yıla yakın süren eğitimcilik hayatımda en güzel dersi veren bir nasihat, hatta vasiyet ile bitirdi: “Şimdi oğlum, sana bir öğütte bulunacağım. Hayatta muvaffak olmak istiyorsan ben gencim diyene elini uzat. Daima gençleri sev ve koru, onlara güven, daima gençlerle çalış. ‘— Ben yaşlandım’ diyenden uzaklaş. Eğer ben muvaffak oldu isem, başlıca sebebi budur. Ben, ömür boyu hep gençleri sevdim. Daima gençlerle işbirliği yaptım. Sen de öyle yap olur mu?” Bu sözleri, bu öğütleri yaşamım boyunca aklımdan çıkarmadım. Kader, beni asıl yetiştiğim alandan eğitim sahasına, her yaş ve cinsten ve çeşitli meslek dallarında yetişen Türk çocuklarının, gençlerinin arasına çekti. Belki bu “kader çizgisi”, kırk yedi yıl evvel bir bahar gecesinde, Eskişehir Orduevi’nde O’ndan algıladıklarımınla oluştu, çizildi. Her meselede, her olayda, o sözler kulağımda tekrarlandı.

BATI DÜNYASININ GENÇLİK PROBLEMLERİNİ ÇÖZME KONUSUNDA ÇALIŞMALARI

Bütün NATO ülkelerinde NATO fikrini yaymaya, kendi halkına tanıtmaya, sevdirmeye çalışan bir dernek vardır: Atlantic Treaty Association (Atlantik Antlaşma Derneği). Bu Derneğin milletlerarası bir yan kuruluşu olan “Atlantik Education Committee - Atlantik Eğitim Komitesi” nce düzenlenen konferans, seminer panel tipi çalışmalarda genel olarak işlenen konu, “gençlik problemlerinin çözümlenmesi”dir. Bu problemler arasında Komite’nin, çağımızın yeni bir savaş türü olarak nitelediği ve çözüm bulunması için üzerinde önemle durduğu sorun: “Politik nedenlerle gençlerin sokaklara dökülerek birbirlerini kırmaları, öldürmeleri” gerçeğidir. 12 Eylül gerisinde, en ağır biçimde, memleketimizde odaklanan bu facianın acılarını, kuşkusuz ki çok iyi hatırlamaktayız. Şimdi ateş başka ülkelere, hemen hemen tüm Avrupa memleketlerine sıçramış, yayılmış ve alevlenmiştir.

Bu eğitimciler topluluğu, bu çok önemli olgu karşısında çareyi kuşkusuz ki polisiye tedbirlerde aramamakta; bilimsel yollarla köklü tedbirlerin ortaya çıkarılmasına çalışmaktadır. Disiplin tedbirleri, bir seli ucundan kesmeye çabalamaya benzetilmektedir. Bu zor ve geçici bir metottur. Bilimsel tedbirler ise seli kaynağından durdurmayı amaçlar. Bu görüş, daha mantıklı, daha uzun vadeli bir önlemdir.

Bu milletlerarası konferans, seminer ya da panellerde dinleyiciler genellikle eğitimciler; konuşmacılar ise, dünya çapında politikacı, bilim adamı ve araştırmacı profesörler, diplomat ve özellikle “stratejik araştırma uzmanları” idi.

Bunların arasında pek ünlü birkaç ismi verebilirim: Prof. Dr. Rustow, Orgeneral Rogers (Saceur-NATO Başkomutanı), eski NATO Genel Sekreteri Dr. Luns, Norveçli eğitimci Dr. Nodlle, İngiliz Prof. Dr. Stephan Halt, Belçikalı Prof. Dr. Brugmans, NATO Plânlama Başkanı Dr. Kinf Harmin, Avrupa Parlamentosu'ndan Robert Jackson, Avrupa Birliği Komisyonu'ndan İngiliz Misyon Şefi George Seart, Londra'daki Milletlerarası Stratejik Araştırma Enstitüsü'nden Dr. Gregory Teventan, Birleşik Amerikalı Nükleer Savaş Uzmanı Prof. Dr. Gynthra Cenniza vb.

Bu çalışmaların ancak çok kısa bir özetini burada sizlere aktarabileceğim: Evvelâ bu hadise, yani gençlerin sokaklardaki vuruşmaları olayı, dıştan görüldüğü kadar basit bir gençlik çekişmesi değildir. Yepyeni bir "savaş türü" dür. Artık bilinmektedir ki, nükleer silâh döneminde sıcak savaş mümkün olmayacaktır. Bu silâhlarla yapılacak bir harp, galibi de mağlup kadar mahvedecektir.²⁷ Bunun yerine, istediğimiz neticeyi almak için, düşman olan karşı ülkeyi, kendi içerisinde taraflara bölmek ve bu tarafları birbirine kırdırmak daha kolay, çok az masraflı olup savaşı açmanın kendi evlâdının kanını döktürmeden amacına ulaşması için bu yeni savaş metodunu kullanmak, daha elverişlidir. Bu savaşın uygulama metodu, önce karşı tarafın sosyal hayatını, inançlarını, kültür, din ve mezhep, ırk, dil farklarını, ekonomisini ve benzeri her yönünü çok iyi incelemek ve bu alanlardaki zayıf noktaları bulmak ve oradan araya girerek birbirleriyle çatışmalar yaratmak ve Türk atasözünde olduğu gibi "çarpan iki testi de kırdırmak"tır.

Bu araştırmayı yapan grupların bir de ismi vardır: "Stratejik Araştırma Kurumu". Buna bazı ülkeler, "enstitü", bazıları "başkanlık", bazıları "fakülte" (Meselâ, İsrail'de Telaviv Üniversitesi, Stratejik Araştırma Fakültesi'dir) gibi isimler verirler. Bu beyin merkezleri, yalnız karşı tarafı değil, dostları da aynı dikkatle incelerler. (Meselâ, bana dış çalışmalarda dost araştırmacıların yönelttikleri sorular, artık Türkiye'nin bu kurumlarca çok iyi incelendiği, tanındığı ve dünya üzerinde bir "meçhul" olmaktan çoktan çıktığı kanısını vermiştir.) İşte karşı tarafta bulunan görüş veya inanç farklılıkları iyice seçildikten sonra, buradan girilerek ve her iki tarafı da gizlice geriden destekleyerek, önce fikir tartışması halindeki ayrılıklar, git gide büyütülmekte ve sonunda, bildiğimiz gibi, sokak savaşları, anarşi ve terörizm haline getirilmektedir. Bu plânlı ve çok ustaca tertiplenmiş savaşın, bir de çok yaygın sloganı vardır: "Her ülkede, her toplumda akıllı-budala

²⁷ 24 Kasım 1985 Cenevre'deki Regan-Gorbaçov toplantısında her iki liderin de bu fikri benimsediklerini beyan ettikleri hatırlanmaktadır.

dostlar bulmak mümkündür.” Önce bu tip dostları ele geçirmek, beslemek, karşı görüşlerde olan genç grupları tahrik, devamlı körükleme yolu ile çok sert kamplara bölmek bu yeni savaşın ön uygulamasıdır, genel yöntemidir.

Bu tip mücadelenin sonucundan beklenen ilk amaç, ülkelerdeki “klâsik demokrasi fikrine karşı isteksizlik, güvensizlik yaratmak” böylece “daha sıkı idarelerle ve rejimlerle yönetilmeye karşı istek uyandırmak”tır. Yeni savaşın temel ve uzun vadeli hedefi ise, “hasım sayılan ülkede, mevcut devlet düzenini sarsmak, demokrasiyi yıkmak ve ondan sonra da kendi millî amaçlarına kısa yoldan kolayca ulaşmak”tır.

Bugünün dünyasına şöyle bir bakarsak: Çeşitli ülkelerde gençlik kavgaları görebiliriz, ama bunlardan birisindeki sebep ötekinin aynı değildir. Meselâ, Belçika’da dil farkı; İrlanda’da ırk ve rejim farkı; İngiltere’de mezhep farkı; Güney Afrika’da ırk ve renk farkı; Lübnan’da din ve mezhep ayrılıkları; Almanya’da siyasî ve sosyal inanış ve ırk farkları; Birleşik Amerika’da renk farkı; Kanada’da dil farkı gibi sebeplerle gençler karşı karşıya getirilmişlerdir.

Bu yeni savaş türüne karşı alınacak savunma tedbirleri:

İnsanoğlunun yaratılmasından bu yana, mücadele ve savaş tarihinin gelişimine bakarsak, “karşı tarafa istediğini daha çabuk ve daha etkili biçimde yaptırabilme” için “daha etkili silâhın” sürekli arandığını görürüz. Bu gerçeğe karşı, mukabil tarafın “bu yeni silâha karşı önleyici tedbir ve silâhı, hemen araştırmaya başlama”sı da doğal bir olay, kuraldır. Tarihteki asker stratejistler bunun için bir de kural koymuşlardır: “Her silâh kendi cinsinden olan bir silâhla defedilir.”

Yukarıda sözünü ettiğim yeni savaş türüne karşı savunma çarelerini günümüzün stratejistleri aramaya başlamışlardır, ama bu stratejistler, tarihte olduğu gibi, genellikle asker stratejistler olmayıp seçkin “bilim adamları, yani sivil stratejistler”dir.²⁸ Bu stratejistler de, aynı kuralla hareket ederler: “Madem ki karşı taraf bizim gencimizin kafasına girerek, onun beynini yıkamaktadır; bizim de yapacağımız iş, bu zararlı akımlara karşı gencimizi koruyacak manevî bir kalkan kullanmaktır.” Düşünülen bu manevî kalkan, “özel bir eğitim kalkanı”dır.

Yukarıda bahsettiğim milletlerarası “Atlantik Eğitim Komitesi”nin hepsi deneyimli birer otorite olan eğitimci üyeleri, bu temel teori ile çalışmalarına başladılar ve olumlu sonuçlara ulaştılar. Çeşitli NATO

²⁸ “Strateji” deyimi, eski Yunancada “stratagos” kelimesinden doğmadır. Sözlük anlamı, “generallik sanatı”dır.

ülkelerinde katıldığım bu toplantılarda görüşülen konuların ayrıntılarını değil ancak varılan sonuçlarını özetle verebileceğim: Çocuğumuzun kafasına, karşı taraf hâkim olmadan biz hakim olmalıyız; bugünün çocuğunu ve gencini daha iyi tanımalı ve değerlendirmeliyiz; gence doğruyu seçmesinin yollarını biz öğretmeliyiz; onu manevî ve kültürel bilgilerle ne kadar erken donatırsak onun kafasındaki “manevi kalkan” zamanında yerleşmiş ve onu, “özel amaçlarla kendi inancı ve çıkarları için” ele geçirip “beynini yıkayacak”ların akımlarına karşı korumuş oluruz.

İşte böylece, yeni bir savunma türü ortaya çıkmaktadır. Bu yeni savunma yönteminin silâhı, “sözü edilen özel amaçlı bir eğitim sistemi”dir. Toplantılarda birleşilen bu temel ilkelerden sonra, NATO eğitimcileri, bu “yeni özel eğitim sisteminin uygulama esasları” üzerinde de araştırmaya geçtiler. Uzun bir çalışma ve değerlendirme sonucunda bu konuda da temel esaslar ortaya çıkarıldı.

GENÇ KUŞAKLARIN EĞİTİMİ

Bugünün çocuğu ve gencini çok iyi tanımamızın gerekliliği konusunda, özellikle Norveçli eğitimciler geniş tecrübeye sahiptirler. 1960 başında konuyu bilimsel bir şekilde araştırma konusu olarak ele almışlardır. En yetkili uzman arkadaşım bana şöyle demiştir: “Bu kadar erken araştırmalara başlamamıza rağmen 1980’de çocuğa yetişemedik, ama 1968 Fransa olaylarının ülkemize de sirayet eden krizini, araştırmalarımızın yardımıyla hafif olarak atlatmayı başardık.”

Norveçli eğitim araştırmacılarının çalışmalarını NATO, Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler gibi milletlerarası kuruluşların da incelediğini belirtip -bu konuda pek çok olan yayınlarından²⁹⁻³⁷ burada geniş çapta

²⁹ The Successor Generation, It's Challenges and Responsibilities, The Atlantic Council of the United States Policy Paper, Edmund D. Pellegrino (chairman), Thomas A. Bertlett, Robert E. Osgood, Forwerded by Kenneth Rush, Washington D.E., January 1981

³⁰ Project No: 1 Preparation for Life, Council of Europe, Strasburg 6 November 1981, Decs/Egt (81) Misc. 44 Restricted

³¹ C.C.C. Project No: 1 Partapion of Life, Coucil of Europe, Strasburg December 1985, Decs/Egt (81) 76.

³² Discour On Violence and Media, Development, Dimensions, Deficiencies, Directions, By Prof. Ipka, Heiskanen University of Helsinki, Finland Council of Europe, Strasbourg August 1982, AS/cult/(34) 11, 12 ve 13.

³³ The Teaching of Values and The Successor Generation, The Atlantic Council of the United States Policy Papers, The Atlantic Council'e Working Group on the Successor Generation, Washington D.C., February 1983

aktarma yapmaya olanağımız bulunmamakla beraber- yine bazı özet bilgileri vermeye de çalışacağım:

Bugünün çocuğu, kafa yapısı açısından, bir evvelki kuşağa göre çok üstün olarak gelişmiştir. Esasen tarih boyunca bir sonraki kuşakla arada bu bakımdan farklar vardır, ama kuşaklar arasındaki bu farklılık, çağımızda birden ileri fırlamış ve bu fark zamanımızda, önceki kuşak farklarından pek daha fazla açılmıştır. Bu olguda ilerleyen teknoloji, yani radyo, sinema ve özellikle televizyonun büyük etkisi vardır.

Avrupa Konseyi'nde bir uzman grubunun etraflı incelemelerini içeren rapor çok ilginçtir. Uzmanlar, televizyonun çocuk üzerindeki etkisini etraflıca inceledikten sonra, şimdiye kadar bir çocuğun yalnızca (anne-baba)dan oluşan ebeveyn ekibinde yeni bir anlayışa varmaktadır. Bugün televizyon da çocuğun eğitimine, yeni bir eleman olarak katılmaktadır. Raporda ilginç yeni bir teorem görüyoruz:³⁸ Bugünün ebeveyni = anne + baba + TV denmektedir. Toplantılarda bize anaokullarından verilen örnekleri, ülkemizde o yaşta bebekler ve ilkökul ilk sınıflarında ben de araştırdım. Bizim bebeklerimizin o örneklerin çok ilerisinde olduğunu tespit ettim. Kapı önünde oynayan bu boydaki çocuklar, artık bilgisayar ve uzayı oyunda konu yapmışlardır.

UNESCO'nun bir raporunda da şu değerlendirmelere rastlamıştım: Bugün ortaokul düzeyindeki çocuğun beyin yapısı, Orta Çağ'da doktrin ve bilimsel kanunların bulucusu olan bilginin beyin yapısından daha ileridedir. Bugünün çocuğu ve genci, "şahsiyet" olarak da bir evvelkinden çok daha fazla olgundur, ileridedir. Bugünün çocuğu ve gencinin "öğrenme gereksinimi" ise, bir evvelkinden umulmayacak kadar ileridir. Bu onda merak uyandırır, onu araştırmaya yöneltir. Her şeyi öğrenmek ister. Bu yalnız çevresinde rastladığı olaylar değildir. Dünya sorunlarıyla bizim kadar, belki daha fazla, ilgilidir.

³⁴ Political Education for Teenagers, Council of Europe, Strasbourg 1979.

³⁵ İngiltere'deki TEAM (The European-Atlantic Movement) Teşekkülü'nün 3-8 Ağustos 1981 de Oxford Üniversitesi'nde tertiplediği "The Successor Generation and Public Affairs" konulu seminer tebliğleri.

³⁶ Forum, Council of Europe, 3/85-155, No 25-1958, "Youth" Rolf Braksehmit, s. 2 (makale) a Lesson From Youth, Christian Deprez, s. 4.

³⁷ Muammer Baykan, Gelecek Kuşakların ve Halkın Demokrasi Eğitimi, NATO Savunma ve Eğitim Sempozyumu'ndan, Türk Atlantik Derneği Yayını

³⁸ Preparation for Cultural Life, The Use of the Media at School to Prepare Youngsters for Life, Council of Europe, Strasbourg 1982

Bir seferinde Belçika'da uluslararası bir lisenin, muhtelif milletlere mensup öğrencileri ile bizleri karşı karşıya getirdiler. "Dünya sorunlarına iki kuşağın bakışları" incelenecekti. İtiraf ederim ki genç kuşak, olaylara daha geniş açıdan ve daha gerçekçi bir gözle bakmakta idi.³⁹ Artık, "öğrenme isteği" bu kadar geniş olan çocuğa siz, onun toplumunun ön kuşağı olarak, istediklerini veremezseniz, onun kafasında sizin dolduramadığımız yeri kendi amaç ve hedeflerine göre dolduracak, ama bu sefer sizin tam ters yönünüzde dolduracak "kimse" de sokakta hazır. (Bunun acı örneklerini Anadolu gezilerinde köy ve kasaba çocuklarımızda gözlemledim.) Avrupa genci bu doyumsuzluktan doğan büyük bir "huzursuzluk" içindedir. Karşı taraf, işte bu zayıf noktayı iyi keşfetmiş, hücumlarını bu noktalarda toplamakta ve genci kolayca sokağa çekmekte ve aynı kandan olan bu insanlar rahatça birbirine kırdırılabilir. (Bunun acı örneklerini Anadolu gezilerinde köy ve kasaba çocuklarımızda gözlemledim.)

Olayın incelenmesinde, bu neticelere ulaşabilen NATO eğitimcileri, şu "eğitim doktrini"nde birleşmiş bulunmaktadırlar: Her ülke kendi çocuğuna, her şeyden evvel, kendi kültürünü, millî geleneklerini, idealini ve millî menfaatlerine, istiklâline zarar verecek her türlü unsuru iyi teşhis etme, bunlara karşı savaşıma gereğini ön plânda öğretmelidir. Atatürk'ün daha 15 Temmuz 1921'de Maarif Kongresi'nde, 1922'de TBMM'ni açış nutkunda ve daha sonra, zaman zaman söylediği şu sözleri tekrarlayalım: "Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken onlara bilhassa mevcudiyeti ile, hakkı ile, birliği ile çelişen bilumum yabancı anasır-ı mücadele lüzumu ve efkâr-ı milliyeyi, kemal-i istiğrak ile her mukabil fikre karşı şiddetle ve fedakârane müdafaa zarureti telkin edilmelidir. Yeni neslin bütün kuva-yı ruhiyesine bu evsaf ve kabiliyetin zerki mühimdir. Daimî ve müthiş bir cidal şeklinde tebaruz eden hayat-ı akvamın felsefesi müstakil ve mesut kalmak isteyen her millet için, bu evsafi şiddetle talep etmektedir."⁴⁰ Yine Mart 1922'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni açış nutkunda da görelim: "Efendiler! Yetiyecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekleri tahsilin hududu ne olursa olsun, en evvel ve her şeyden evvel, Türkiye'nin istiklâline, kendi benliğine ve ananat-ı milliyesine düşman olan bütün anasır-ı mücadele etmek lüzumu öğretilmelidir. Beynelmül vaziye-i cihana göre, böyle bir idealin istilzam eylediği anasır-ı ruhiye ile mücehhez

³⁹ Bu çalışmalarındaki tespitlerime ve çeşitli ülkelerde gençler arasında yapılan anketlere göre gençler, güncel olayları, eski devirlerin tarihî hadiselerinden fazla öğrenmek istediğindedirler.

⁴⁰ Atatürk'ün Maarife Ait Direktifleri, Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayını, İstanbul Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1985, s. 4.

olmayan fertlere ve bu mahiyette fertlerden mürekkep cemiyetlere hayat ve istiklâl yoktur.” Her iki konuşmadaki temel fikirler, Türk çocuğunu geleceğe hazırlamakla yükümlü millî eğitim topluluğunun, ananın ve babanın daima hatırdâ tutması gereken “Türk millî eğitiminin temel doktrini” dir.

Aradan yarım yüzyıldan daha fazla zaman geçtikten sonra, 1980’lerin Avrupası da artık Atatürk gibi düşünebilmektedir. Bu hedefe, bu eğitime ulaşabilmek için de her ülkede “tarih öğretimi”nde ağırlık, “yabancı ülke tarihleri”, yerine “kendi öz tarihi”ne yöneltilmelidir. Yine, tarih öğretiminde “uzak ve eski çağlar” tarihinden çok “yakın çağlar” ön plânda gelmelidir. (Öteden beri, bizim de yaptığımız gibi, Yakın Çağ’ın, 1789 Fransız İhtilâli’nden değil, daha pek yakın noktalardan başlatılmasında Avrupa tarihçileri fikir birliği halindedirler. Bu yeni başlama noktası, genellikle 1945, yani II. Dünya Savaşı’nın bitimi olarak kabul edilmektedir.) Millî duyguları kuvvetli ve dış telkinlere karşı güçlendirilmiş yeni kuşaklar, ancak bu tür bir eğitimle yetiştirilebilirler.⁴¹

Böylece NATO eğitimcileri, bugünün çocuğuna kendi millî amaçları doğrultusunda millî kültür vererek, açıklandığı biçimde yetiştirilebilmeleri üzerindeki görüşlerini daha geliştirerek bir noktada yalın “tarih öğretimi”nin de ilerisine götürmüşlerdir. Bu derinlemesine çalışmalar, bilimcilere yeni ufuklar açmış ve gençlerin günün koşullarına göre, yukarıda çizilen hedeflere daha kestirmeden ulaştırılabilmek için, “özel bir programı olması gereken yepyeni ve ayrı bir dersin” yaratılması görüşünde birleşmiş bulunmaktadırlar.

Çeşitli ülke delegelerinden pek azının mevcut “sosyal bilgiler” veya “tarih dersi” içine yerleştirmeyi tasarladıkları, çoğunluğun “müstakil bir ders” olmasını öngördükleri bu dersin programlarının ayrıntılı hazırlanmasına geçmeden önce, bu dersin alacağı isim konusu, geçen ilkbaharda, Belçika’daki bir toplantıda incelenmiştir. Her üye, kendi seçtiği yeni dersin ismini “tebliğ” olarak verdiğinde şu gibi isimleri dilediklerini not ettim: Successor generation (Gelecek Kuşaklar); The Teaching International Affairs (Milletlerarası Olayların, İlişkilerin Öğretimi); Gençlik Problemleri ve Çözümü; Barış Eğitimi; Gençlerin Demokrasi Eğitimi.

⁴¹ Tarih öğretiminin çok değişik ve millî amaçlı bir eğitim ve öğretim aracı olarak kullanılması üzerinde yaygınlaşan bu anlayış, ülkemize de getirilmiş ve 1982 yazında MEB Talim ve Terbiye Başkanlığı’nca bu hedefe yönelik “Türk tarih ve Türkiye coğrafyasına ağırlık veren” programların hazırlanmasına başlanmıştır.

İşte tebliğlerin verildiği bu toplantıda, ilginç bir olayın tanığı oldum. Benden evvel konuşma sırası alan yanımdaki İngiliz meslektaşım, sırasını beklerken dost bir hava ile kulağıma eğilerek: “Bizim bu derse ne ismi vermeyi düşündüğümüzü biliyor musun?” diye sordu ve benim cevabımı beklemeden kendi sorusunu cevapladı: “PEACE IN COUNTRY, PEACE IN THE WORLD — YURTTA BARIŞ, DÜNYADA BARIŞ”

İçî Atatürk sevgisi ile dolu her Türk insanı gibi yabancı bir ülkede, yabancı bilim adamları ve özellikle eğitimcilerinin, dünya gençliğini kırıp geçiren “gençlik kavgaları”, yani aynı kandan gençlerin birbirlerini kırıp geçirmesi gibi hazin ve korkunç bir felâketi, yepyeni bir savaş türünü önlemek amacıyla kafa kafaya vererek yaptıkları çalışmalarda, kimden ilham aldıklarını ve yeniden yaratmaya çalıştıkları derse isim verirken bile nerelerden, hangi sözlerden esinlendiklerini görmenin beni ne gibi duygulara soktuğunu tahmin etmeniz güç değildir. Yıllar var ki, noksanlığımı her vesile ile hissettiğim “Atatürk, Atatürk İlkeleri, Atatürkçülük, Atatürk İnkılâpları” konusunun hararetili, samimî ve inançlı savunucusu olmama, o gün öylesine hak verdim ki!

Türk çocuğunun yabancı ideolojilere sapmadan, birbirlerini sevip sayarak, kendi ülke ve milletine yararlar sağlayacak biçimde yetiştirilmesi ve gelecekte onlara Türkiye’yi Atatürkçü anlayışla yönetebilme yeteneğinin verilebilmesi için tek ve doğru yolun “Atatürk’ü iyi tanımak, onu iyi öğrenmek ve öğretmek yolu” olduğuna yürekten inanmak lâzımdır.

12 Eylül’ün gerisinde okul müfredat programlarında pek az ve sınırlı olan millî ve çok hayatî konuyu genişleterek ilk, orta, lise ve yüksek öğrenim düzeyindeki tüm Türk çocuklarına getirenleri tarih hayırla anacaktır.